

„Tradíció, tudomány, minőség”

Tanulmánykötet

2021

*„Tradíció, tudomány, minőség”
30 éves a Vám- és Pénzügyőri Tanszék*

Tanulmánykötet

Kézirat lezárva: 2021. december 31.

Kiadja:
a Magyar Rendészettudományi Társaság
Vám- és Pénzügyőri Tagozata

Szerkesztette:
Czene-Polgár Viktória
Csaba Zágon
Szabó Andrea
Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes

Felelős kiadó:
Szabó Andrea

ISBN: 978-615-81879-6-1

DOI: 10.37372/mrttvpt.2021.2

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

Tartalomjegyzék

Szerzők	6
Lektorok	10
Lectori salutem!	12
30 év, 30 vélemény	14
Tanszéktörténet	46
Szabó Andrea – Magasvári Adrienn: Hirtelen 30 – A szervezeti és a képzési rendszerben 30 év alatt bekövetkezett változások hatása a pénzügyőr tisztekkel szemben támasztott követelményekre	48
HR, szervezetfejlesztés, jogalkalmazás	60
Christián László – Erdős Ákos – Magasvári Adrienn: Képzési innováció a magyar rendészeti felsőoktatásban.....	62
Hajdu Ruben József: A meztelen igazság a pénzügyőrökről.....	78
Suba László: Úton a közérthetőség felé.....	92
Szilvássy György Péter: Gondolatok a Nemzeti Adó- és Vámhivatal személyi állományának jogállásáról szóló új törvény és az alapjogi korlátozások kapcsolatáról.....	105
Voitseshchuk, Andrii: Establishment of New Customs in Ukraine: Latest aspects of personnel management based on a competency-based approach...117	
Vámtechnológia, kockázatkezelés, IPR	127
Csaba Zágon – Gecsei Márton: Kockázatelemzés a gyakorlatban: cigaretta a repülőtéren.....	129
Galella, Patricio: The Approved Exporter Authorization in the EU	143
Jurušs, Māris – Miloseviča, Kristīne – Šmite-Roķe, Baiba: Transaction market value range based on arm’s length principle for customs and tax purposes	153
Német Martin – Szendi Antal: A szellemi tulajdonjogok védelme a vámigazgatási eljárásban.....	165
Van Dooren, Eric: The order to pay the counter value of disappeared goods in Belgium.....	179
Adóztatás, gazdaság, új technológiák	190
Halasi Nóra: A hagyományos és tájjellegű élelmiszerek gazdasági jelentősége az észak-alföldi régióban	192

Halász Zsolt: Variációk egy témára: kísérletek a virtuális eszközök szabályozására	206
Kovács László: Széttöredezett e-közbeszerzési környezet Németországban..	218
Nagy Zoltán András: Mesterséges intelligencia lehetőségei az adó- és vámügyi eljárásokban	226
Pajor Andrea: Az adózás/adóztatás igazságossága – Az arányos és méltányos közteherviselés	234
Potoczki Zoltán: Az adófelfüggesztési eljárás jellegzetességei	246
Szlifka Gábor: Vagyonosodási vizsgálat: kísértő múlt és ígéretes jövő	256
Történeti szemelvények.....	270
Czene-Polgár Viktória: Vámmentes csomagok Nyugatról – Az Ibusz Külföldi Kereskedelmi Akciója	272
Deák József: Határőrök, vámosok, állambiztonsági és belügyi szervek munkatársainak helytállása 80 évvel ezelőtt, a Szovjetuniót ért váratlan támadás első hónapjaiban.....	286
Kovács István: Németországban tevékenykedő arab nyelvű klánok és a „maffia” fogalmi összefüggései	294
Lippai Zsolt – Simonics Adrián: Magánbiztonság és futballhuliganizmus	306
Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes: Brüsszeli Nómenklatúra – az egységes nemzetközi vámtarifa létrehozása	320

Szerzők

- Czene-Polgár Viktória, Dr., PhD., tanársegéd,
Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
Vám- és Pénzügyőri Tanszék,
czene-polgar.viktoria@uni-nke.hu
- Christián László, Dr., PhD., habilitált egyetemi docens, rektorhelyettes,
rendőr dandártábornok,
Nemzeti Közszerológálati Egyetem,
christian.laszlo@uni-nke.hu
- Csaba Zágón, Dr., PhD., adjunktus,
pénzügyőr alezredes,
Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
Vám- és Pénzügyőri Tanszék,
csaba.zagon@uni-nke.hu
- Deák József, Dr. PhD, adjunktus,
rendőr alezredes,
Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
Rendészetelméleti és -történeti Tanszék,
deak.jozsef@uni-nke.hu
- Erdős Ákos, tanársegéd,
pénzügyőr őrnagy,
Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
Vám- és Pénzügyőri Tanszék,
erdos.ako@uni-nke.hu
- Galella, Patricio, PhD., international trade consultant,
AGOSTO & ANGUREN IT (GUIEX),
and an Associate Professor at the Faculty of Law of the University of Barcelona,
galella@guiex.net
- Hajdu Ruben József, vámigazgatási referens,
pénzügyőr főhadnagy,
Nemzeti Adó- és Vámhivatal Pest Megyei Adó- és Vámigazgatósága,
hajdu.ruben@gmail.com
- Halasi Nóra, kockázatkezelési referens,
Nemzeti Adó- és Vámhivatal Hajdú-Bihar Megyei Adó- és Vámigazgatósága,
Kockázatkezelési Osztály,
halasi.nora@nav.gov.hu
- Halász Zsolt, Dr., PhD, tanszékvezető egyetemi docens,
Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog és Államtudományi Kar,
Pénzügyi Jogi Tanszék,
halasz.zsolt@jak.ppke.hu
- Jurušs, Māris, PhD., Associate Professor,
Customs and Tax Department, Riga Technical University,
Maris.Juruss@rtu.lv
- Kovács István, Dr., PhD., tanársegéd,
rendőr őrnagy,
Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék,
kovacs.istvan@uni-nke.hu

- ▶ Kovács László MA hallgató,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar,
laci.kovacs1993@gmail.com
- ▶ Lippai Zsolt, mesteroktató,
 rendőr alezredes,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék,
 doktori hallgató, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola,
lippai.zsolt@uni-nke.hu
- ▶ Magasvári Adrienn, tanársegéd,
 pénzügyőr alezredes,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Vám- és Pénzügyőri Tanszék,
magasvari.adrienn@uni-nke.hu
- ▶ Miloseviča, Kristīne, Senior Tax Advisor,
 KPMG Latvia.
- ▶ Nagy Zoltán András, Dr., PhD., egyetemi docens,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Gazdaságvédelmi-, Kiberbűnözés Elleni Tanszék.
nagy.zoltan.andras@uni-nke.hu
- ▶ Német Martin, pénzügyőr hadnagy, vámigazgatási referens,
 NAV Dél-budapesti Adó- és Vámigazgatóság,
nemeth.martin@nav.gov.hu
- ▶ Pajor Andrea, dr., mesteroktató,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Vám- és Pénzügyőri Tanszék,
pajor.andrea@uni-nke.hu
- ▶ Potoczki Zoltán dr., mesteroktató,
 pénzügyőr alezredes,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Vám- és Pénzügyőri Tanszék,
potoczki.zoltan@uni-nke.hu
- ▶ Simonics Adrián, hallgató,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 biztonsági szervező mesterképzési szak,
simonicsadrian88@gmail.com
- ▶ Šmite-Roķe, Baiba, Deputy Director,
 Tax Board at State Revenue Service of the Republic of Latvia,
 and Doctoral Student, Riga Technical University,
baiba.smite-roķe@vid.gov.lv
- ▶ Suba László, dr., tanársegéd,
 pénzügyőr alezredes,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Vám- és Pénzügyőri Tanszék,
suba.laszlo@nav.gov.hu
- ▶ Szabó Andrea, Dr., PhD., tanszékvezető egyetemi docens,
 pénzügyőr ezredes,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Vám- és Pénzügyőri Tanszék,
szabo.andrea@uni-nke.hu

- ▶ Szendi Antal, dr., mesteroktató,
 pénzügyőr ezredes,
 Nemzeti Közszerolgalati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Vám- és Pénzügyőri Tanszék,
szendi.antal@uni-nke.hu
- ▶ Szilvász György Péter, dr., tanársegéd,
 rendőr őrnagy,
 Nemzeti Közszerolgalati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti Tanszék,
szgyb@gmail.com
- ▶ Szlífka Gábor, Dr., PhD, ellenőrzési igazgatóhelyettes,
 Nemzeti Adó- és Vámhivatal Pest Megyei Adó- és Vámigazgatósága,
szliffka.gabor@nav.gov.hu
- ▶ Van Dooren, Eric, Associate professor,
 Customs Law, University of Antwerp. Belgian,
 Supreme Court judge,
eric.vandooren@uantwerpen.be
- ▶ Voitseshchuk, Andrii, Director,
 Department of Customs Payments,
 The State Customs Service of Ukraine,
vad_71@ukr.net
- ▶ Zsámbokiné dr. Ficskovszky Ágnes, mesteroktató,
 pénzügyőr alezredes,
 Nemzeti Közszerolgalati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Vám- és Pénzügyőri Tanszék,
zsambokine.ficskovszky.agnes@uni-nke.hu

Szlify Gábor*: Vagyonosodási vizsgálat: kísértő múlt és ígéretes jövő

Absztrakt

Korrupció, feketegazdaság, adóelkerülés – olyan jelenségek, amelyek ellen minden ország kisebb-nagyobb sikerrel küzdeni próbál. Az ezen társadalmi problémákkal kapcsolatos szakirodalom viszonylag egységes abban, hogy prosperáló gazdaság csak a korrupció és a feketegazdaság radikális csökkentésével teremthető meg. Közös jellemzőjük, hogy olyan legális vagy illegális jövedelmek maradnak feltáratlanul, amelyek elkerülik az adózást. Rövid tanulmányomban a korrupciót és az adóelkerülő magatartásokat illető negatív tendenciákra rámutatva kívánok érvelni amellett, hogy az eddig negatív asszociatív tartalommal kitöltött és vagyonosodási vizsgálatnak keresztelt sajátos becslési eljárás fontos állami eszköz lehet a közpénzek fehérítésében. Nemzetközi példákra támaszkodva érvelek amellett, hogy az indirekt bizonyítási módszernek a személyi jövedelemadót illetően is helye van az adóztatásban; sőt, hatékony adótechnikai megoldásokkal egy valóban eredményes és preventív adójogi eszközzé válhat.

Kulcsszavak: *korrupció, adóelkerülés, eltitkolt jövedelem*

English title: The household's income audit: haunting past and promising future

Abstract

Corruption, the black economy and tax evasion are phenomena that every country is trying to combat, with varying degrees of success. The literature on these social problems is relatively unanimous in that a prosperous economy can only be created by radically reducing corruption and the black economy. What they have in common is that legal or illegal income that avoids taxation remains undetected. In my short study, I point out negative corruption and tax evasion trends to argue that the peculiar estimation procedure, filled with negative associative connotations and called the “wealth accumulation investigation”, can be an essential tool in whitening public finances. Drawing on international examples, I argue that the indirect method of proof also has a place in taxation concerning personal income tax. With efficient tax solutions, it can even become a genuinely effective and preventive instrument of tax law.

Keywords: *corruption, tax evasion, concealed income*

Előzmények

A közbeszédben vagyonosodási vizsgálatként számontartott becslési eljárási lehetőség 2016-ig létezett a magyar adójogban, amelynek a lényege az volt, hogy az adózás rendjéről szóló törvényben biztosított vélelem alapján a bevételekkel nem fedezett kiadásokat adóztatta meg az adóhivatal. 2016-tól ugyanakkor csak abban az esetben van lehetőség a személyi jövedelemadó

* Dr. Szlify Gábor, PhD, ellenőrzési igazgatóhelyettes, NAV Pest megyei Adó- és Vámigazgatóság, <https://orcid.org/0000-0003-2705-0350>, szlify.gabor@nav.gov.hu

ellenőrzéséhez kapcsolódó becslést alkalmazni, ha meghatározott pénzügyi típusú bűncselekmények gyanúja áll fenn a nyomozó hatóság részéről. Ez a törvényhozói szándéknak megfelelően drasztikusan csökkentette a „vagyonosodási” vizsgálatok számát az évente ezres nagyságrendről száz körüli éves darabszámmra,¹⁷² és azok is csak bűncselekmény gyanúja esetén kerülnek lefolytatásra, így rendkívül kötötté vált a módszer alkalmazása.

1. Ábra: Vagyonosodási vizsgálatok darabszáma 2003-2017
(NAV évkönyvek 2003-2017.)

Az átláthatóság társadalmi igénye

Ki ne válaszolna igennel, ha felteszik azt a kérdést, hogy meg akarja-e szüntetni a korrupciót és az adócsalást. Ugyancsak igen a válasz arra, ha megkérdeznék tőlünk, hogy szerintünk van-e korrupció és adócsalás Magyarországon. A Transparency International által 2021-ben megjelentetett mérés alapján¹⁷³ a megkérdezett magyarok 69 %-a tartotta súlyos problémának a korrupciót és a megkérdezettek 40 %-a nyilatkozott úgy, hogy a korrupció szintje nőtt. Emellett a közintézményekben való bizalom szintjét tükrözi, hogy míg a rendőrségben a megkérdezettek 71,7 %-a bízik, addig a választott képviselők esetében ez az arány csak 39,1 % és a komplett kormányzatban is csak 45,8 % bízik, azaz többségben vannak a bizalmatlanok.

Szintén a Transparency International által évente közzétett korrupciós index alapján hazánk a 2020-as évben 2012-höz viszonyítva 11 bázispontot rontott, így 44 pontot ér csak el a 100 pontos értéklistán.¹⁷⁴ Ezzel Magyarország a legnagyobb csökkenést produkálta az EU tagállamok között.

Az Európai Unió Bizottsága vizsgálta és értékelte a magyar jogrendszer állapotát, megállapításait a 2021. július. 20-án kelt jelentésben tette közzé.¹⁷⁵ Magyarországon van elfogadott Nemzeti Korrupcióellenes Stratégia, azonban a Bizottság jelentése szerint az nem elégséges. A jelentés

¹⁷² Wiedemann T. (2021).

¹⁷³ Transparency International (2021).

¹⁷⁴ Corruption Perceptions Index.

¹⁷⁵ SWD(2021) 714 final 2021.. „Independent control mechanisms remain insufficient for detecting corruption. Concerns remain regarding the lack of systematic checks and insufficient oversight of asset and interest declarations. New criminal law provisions aim to address foreign bribery and informal payments in healthcare. While the indictment rate for corruption cases is high, and some new high-level corruption cases were opened since 2020, the track record for investigations of allegations concerning high-level officials and their immediate circle remains limited.”

kiemeli, hogy Magyarországon széleskörű vagyonyilatkozat-tételi kötelezettség érvényesül a választott képviselőkre, kormánytisztviselőkre, tisztviselőkre vonatkozóan, ugyanakkor a nyilatkozatok szisztematikus elemzése elmarad, sőt vagyonyilatkozati eljárás is csak külön kezdeményezésre, az abban foglaltak hibás vagy nem a valóságnak megfelelő szerepeltetése miatti gyanú esetén lehetséges. A jelentés példaként említi, hogy a parlamenti képviselők körében az elmúlt öt évben kezdeményezett vagyonyilatkozati eljárás kapcsán a Parlament Mentelmi Bizottsága 16 esetben döntött a kérelem elutasítása mellett, 1 esetben pedig a vagyonyilatkozat korrekciójára került sor, így eljárás megindítására ebben az egy esetben sem került sor.¹⁷⁶ Ugyanitt hivatkozik a jelentés a vagyonnövekmény esetén alkalmazható becsléses eljárás lehetőségére, de önálló vizsgálat indítására nincs lehetőség, csak és kizárólag büntetőeljárás kezdeményezését követően. A vagyonyilatkozat egyebekben sem bizonyult hasznos eszköznek az illegális vagyongyarapodások feltárása céljából.

Természetesen a közpénzügyi szféra mellett a fekete- vagy szürkegazdaság résztvevői esetében is felmerül az adóhatóság általi átláthatóság igénye. A fiktív számlázással adózatlanul kinyert pénzeszközök nyomon követése és végső soron megadóztatása társadalmi igény és szükségszerűség, amely ellen több – akár adóhatósági – eszköz létezik, mégis nagyobb elretentő hatása lehet a magánszemélyeknél lefolytatható ellenőrzések kilátásba helyezésének, mint a kiüresített, eldobott, de korábban adóelkerülésre használt társaságok utáni hasztalan nyomozásnak. Miről is van szó? Egy egyszerű kereskedelmi ügyleti láncolatba fiktív alvállalkozó beépítése azzal jár, hogy a beszállító által meg nem történt gazdasági eseményekről kiállított számla alapján, a befogadó társaság fizetést teljesít, könyveléstechnikailag szabályosan, így ez a számla költségként figyelembe vehető és az általános forgalmi adó tartalma levonható. Ellenkező esetben ez az összeg társasági adó alapját képezné és vélelmezhetően az adott időszaki fizetendő áfa is magasabb összegű lenne. A kifizetett összeg a legtöbb esetben az alvállalkozó ügyvezetője vagy más meghatalmazottja (stróman) által kivételre kerül a bankszámláról, ahonnan a pénz útja követhetetlenül válik. Nyilvánvaló, hogy az ilyen struktúrák szervezői némi jutalék levonásával megkapják ezt a pénzt, amely adózatlan és szabadon felhasználható. A banki készpénzfelvételek alapján személyi jövedelemadóban a strómanok adójogi felelősségre vonhatók, de ez csak kényszermegoldás az adóhatóság részéről, mert nem ők a konstrukció haszonélvezői. Végeredményben az eltűnő kereskedő társaságokból „kivett” pénzeszközök a haszonhúzó személyeknél realizálódnak, mint illegális forrásból származó jövedelem. Az ismertetett modell csak egy példa a sok közül, az adóelkerülés számos formája ismert,¹⁷⁷ amely hasonló jogtalan adóelőnytel kecsegtet.

Tanulmányomban nem szándékozom ezt a jelenséget részletesen vizsgálni, hanem azt kívánom alátámasztani és amellet kívánok érvelni, hogy a köznapi néven „vagyonosodási vizsgálatnak” nevezett eljárástípus nem kizárólagos, de alkalmas eszköz a már hangsúlyozott célok elérésére. Ez az ellenőrzési módszer az elmúlt két évtizedben negatív konnotációval párosult, azonban fontos adóhatósági eszköz lehet a pénzügyek transzparenciájának eléréséhez.

A korrupció és a gazdasági fejlődés közötti összefüggést könnyű átlátni. A korrupció lényegében plusz adóként működik a költségtervezésnél, ami a beruházásokat drágítja, így gátolja a gazdasági növekedést. A korrupciós hatás a gazdasági fejlődés tekintetében elbillentheti az államot egy kedvezőtlen egyensúlyi állapot felé – magas korrupció-alacsony gazdasági növekedés –, míg a magasabb nemzeti jövedelem és gazdasági növekedés ösztönző erővel bír a korrupció csökkentése irányába.¹⁷⁸ Egy kedvező vagy kedvezőtlen állapot önerősítő hatású, ezért kiemelten fontos minden szükséges lépést megtenni annak visszaszorítása érdekében. Ehhez a jelenséghez

¹⁷⁶ SWD(2021) 714 final 2021. 12-13.

¹⁷⁷ Sólyom B., 2013. [70-84.](#)

¹⁷⁸ Lučić, D. et al., 2016. 360–379

kapcsolnám Murphy et al.¹⁷⁹ megjegyzését, miszerint a korrupció ereje a számokban rejlik, ha csak kevesek csinálják, tetten érhetőek, de minél magasabb a résztvevők száma, annál kisebb az esélye a jelenség felszámolásának, ami egyre erősebb lefelé húzó hatást eredményez a gazdaságban.

Az árnyékgazdaság és a korrupció, bár eltérő alapokra épülő jelenségek, mégis hatással lehetnek egymásra, létezik közöttük összefüggés és a szakirodalom is egyöntetű abban, hogy hátrányos hatással vannak a gazdasági fejlődésre, gyengítik a jogrendszert és erodálják az állami intézményrendszerbe vetett bizalmat.¹⁸⁰ Sok kutató és tanulmány foglalkozik a két jelenség egymásra hatásával és részben megoszlanak a vélemények abban, hogy a korrupció és az árnyékgazdaság milyen kölcsönhatással vannak egymásra. Az egyik álláspont szerint az árnyékgazdaság terjedése csökkenti az igényt a korrupció fenntartására,¹⁸¹ a másik álláspont szerint egymást erősítő funkcióval bírnak. Eltérnek az álláspontok abban is, hogy a korrupció az árnyékgazdaság része-e vagy sem.¹⁸² A korrupció és az adóelkerülés egymást erősítő hatása megmutatkozik a vállalozási kedv jelentős csökkenésében, egy korrupt gazdasági környezetben az adómorál is alacsony és csökken a közszolgáltatások ellátásába fektetett bizalom is. A két jelenség együttes csökkentésére van szükség az egészséges vállalozási környezet megteremtéséhez.¹⁸³ Ezen társadalmi jelenségek mélyebb vizsgálata nem célom, az összességében kijelenthető, hogy a törvényesség erősítésével a fő cél mindkét jelenség hatásának csökkentése.

Még egy a témával kapcsolatos tendenciára érdemes felhívni a figyelmet. A korrupció és az extrém vagyonok közötti összefüggést kutatva egy nemrégiben megjelent tanulmány kimutatta, hogy a korrupció pozitív gerjesztő hatással van az extrém vagyonok kialakulására. Ennek oka az, ha a politikai hatalom kevesek kezében összpontosul, azt saját vagyonosodásuk elérésére használják.¹⁸⁴

Mi erre a megoldás?

Az előző gondolatmenet végéig eljutva valószínűleg minden olvasó kíváncsisága a lehetséges megoldások felé terelődik. A szakirodalom összetétele is azt mutatja, hogy könnyebb ezen jelenségeket vizsgálni, mint a megoldásra rámutatni. Természetesen azok az iránymutatások, miszerint csökkenteni kell a korrupció és a feketegazdaság mértékét, nem konkrét javaslatok. Jelen tanulmányban azt kutatom, hogy milyen adójogi-adóhatósági eszközzel lehetséges a gazdaság ilyen irányú tisztulását elérni. Ezen jelenségen belül elsősorban azt tartom a hatóságok részéről jelentős kihívásnak, hogy önmagában a jogszerűtlen folyamatok által megszerzett pénzforrásokból vonjanak le következtetést.

A fentebb vázolt társadalmi jelenségek elleni eszköztárnak csupán másodvonalát képezik az adójogi eszközök, hiszen alapvetően a büntetőjogba tartozó cselekményekről beszélünk. Ettől függetlenül a lehetséges szankciókat is számba véve jelentős pénzügyi motivátor és hasznos eszköz lehet a feketegazdaság és a korrupció elleni küzdelemben.

Az OECD időszakonként frissítve jelentet meg útmutatót¹⁸⁵ a megvesztegetés és a korrupció jelenségének felismerése céljából az adórevizorok részére, amely a megvesztegetés sok alakzatát

¹⁷⁹ Murphy, K. M. et al., 1993. 409–414. A szerzők az ún. „rent-seeking” jelenség közsférában és privátszférában tapasztalható válfaját különböztetik meg, előbbihez tartozik a korrupció, de mindkettő esetre igaz, hogy nem feltétlenül törvénytelen magatartásról van szó (pl.: lobbitevékenység)

¹⁸⁰ Bayar, Y. et al., 2018. 1940–1952

¹⁸¹ Dreher, A. & Schneider, F., 2010. 215–238. A szerzők a tanulmányban elsősorban a magas jövedelmű országokra vonatkoztatva állapították meg ezt a hatást, az alacsony jövedelmű országokban az egymás erősítő hatás érvényesül.

¹⁸² Tanzi, V., 1998.

¹⁸³ Khyareh, M. M., 2019. 3627–3646.

¹⁸⁴ Marquez, H. F. et al., 2021. 21–22.

¹⁸⁵ OECD 2013.

veszi górcső alá. A kézikönyv a korrupció felismerhető sajátosságait két csoportba osztja: megerősítő körülményekként és megerősítő tényekként említi azokat. Előbbi csoportba inkább csak gyanúsnak mondható jelek tartoznak, többek között a legális jövedelemből nem finanszírozható életmód, a második csoport a szándékos magatartást alátámasztó konkrét jogsértéseket tartalmazza. A kézikönyvben szemléltetett példák több esetben sikeresen kötik össze az adójogi-számviteli szabálytalanságot a lehetséges korrupció tényével, egyes esetekben a számlázásokból logikusan következett a kapcsolatrendszerből fakadó összefüggésekből és igénybe vett szolgáltatásokból, azonban egy számlával le nem fedett készpénzes kifizetés tényét még nem lehet egyértelműen összekötni vesztegetési cselekménnyel, még ha az összes körülmény ezt is sugallja. Álláspontom szerint a semmilyen módon nem dokumentált esetek feltárhatósága és bizonyíthatósága szinte lehetetlen, ezért érdemes a jelenséget a másik oldalról, a jogtalanul kapott pénzeszközök felhasználása, magyarán a költés irányából megközelíteni, ami utat nyithat a korábbi nevén vagyongyarapodási vizsgálatok újjáélesztése előtt.

Az adómegállapítás közvetett eszközei

Az adóalap közvetett módon történő meghatározása „az anyagi adójogban vélelmet tartalmazó tényállással, az eljárásjog keretei között pedig becsléssel”¹⁸⁶ történik. Előbbi tehát az adótörvényekben foglalt adóztatási módot, utóbbi pedig az adóeljárás jogszabályban rögzített adómegállapítási módot jelenti. Az adózói bevételek és jövedelem megállapítása alapesetben az adómegállapítás közvetlen módszerével történik, a jövedelemről, vállalkozói tevékenység esetén a gazdasági eseményekről keletkezett dokumentumok, adatszolgáltatások alapján az adózó önadózással, annak elmaradása esetén az adóhatóság állapítja meg az adólapot és a fizetendő adót. Az adóhatóságnak ugyanakkor megfelelő jogi eszközökkel kell rendelkeznie abban az esetben is, ha a rendelkezésre álló információk (bevallás adatai, adózói dokumentumok stb.) vagy azok hiánya nem teszik lehetővé az adó valóságú megállapítását, illetve egyéb körülmények teszik azt szükségessé. Ez tehát felveti annak a kérdését, hogy milyen közvetett eszközök vehetők igénybe az adókötelezettségek jogszerű és pontos megállapításához.

A nemzetközi példákat tanulmányozva megállapítható, hogy az adómegállapítás közvetett módszerei a legtöbb fejlett jogrendszerben megvannak, a módszereket illetően vannak kisebb különbségek, de abban egység figyelhető meg, hogy az adónemek között nincs megkülönböztetés, mint a hazai szabályozásban, amely a személyi jövedelemadót illetően csak a már említett szűk esetben teszi lehetővé az indirekt bizonyítást a bevételek és a kiadások jelentős eltérése esetében.

Abban is rendkívül hasonló a szabályozás a fejlett jogrendszerekben, hogy milyen esetben lehet megalapozottan az indirekt bizonyítás eszköztárához nyúlni. Jellemzően az adózói iratanyag hiánya vagy hiányos volta sorolható ide azzal, hogy bizonyos körülményekre (pl.: jövedelemmel nem fedezett kiadások esetében) vonatkozó adózói indoklás egyáltalán nem elfogadható vagy formál logikai ellentmondásokat tartalmaz, nem nyomon követhető forrásokból származó betét, készpénz esetében stb. (Ilyen vagy ehhez hasonló szabályozást tartalmaz például Ausztria, Dánia, Finnország, Japán adójoga.) Ezen túlmenően még számos körülmény szerepet játszhat annak megítélésében, hogy a becslés alkalmazása megalapozott-e. Ez országonként változhat, de az adóhatóságok általánosságban a szabad bizonyítási rendszert követve több tény, körülmény fennállására építik ezen következtetésüket.^{187 188}

¹⁸⁶ Simon I., 2014. 2-3.

¹⁸⁷ Rettig, C. P., 2014. 19., 23-24.

¹⁸⁸ OECD, 2006a. 11.

A bevétel megállapításának indirekt módszereit illetően több alkalmazható metódus különböztethető meg.¹⁸⁹ ¹⁹⁰ Az egyik módszer a kiadásokból indul ki, amely a banki és a készpénzes kiadásokat követi (ezek lehetnek üzleti, magáncélú kiadások, banki betétek stb.) és azokat tekinti jövedelemnek. A módszer abból indul ki, hogy a befolyt jövedelem vagy megtakarításként, vagy kiadásként realizálódik. Másik módszerként említhető a kiadási többlet módszere, amely egy adott időszakban veszi alapul a kiadásokat és az igazolt jövedelmeket, majd a kettő közötti különbségből állapítja meg az eltitkolt jövedelem összegét. Ez a módszer lényegében mérlegszerűen kalkulálja az egyik oldalon a bevételeket, a másik oldalon a kiadásokat. Említést érdemel egy harmadik metódus is, amely a nettó értéknövekmény vagy nettó vagyon nevet kapta az alapján, hogy egy adott adózó teljes eszközértékének növekményéből számítja ki az adóalapot. A számítás alapja az év végi és az év eleji teljes eszközérték korrigálva a le nem vonható költségelemekkel és kötelezettségekkel, valamint a nem adóköteles jövedelmekkel.

A tanulmányomban elsősorban a magánszemélyeket érintő indirekt bizonyítási módszerekkel foglalkozom, de az OECD kifejezetten a közvetett módszerekkel foglalkozó útmutatója¹⁹¹ is tartalmaz két további módszert a tényleges bevétel megállapítása céljából: a megállapítható haszonkulcs és az egységár-mennyiség módszerét, amelyek jellemzően adózó gazdasági tevékenységére alapozzák alkalmazhatóságukat.

Az indirekt bizonyítás több esetben is lehetséges, a joggyakorlat egységes abban – és az OECD útmutatója az első esetként említi –, hogy ilyen ok lehet az, ha az adózó kiadásai meghaladják a bevallott jövedelmeit. Ebben a körben két angolszász példát emelnék ki.

Az ausztrál szabályozás igen tág lehetőséget ad az adóhatóság kezébe azzal, hogy a hatóság diszkrecionális megítélésére bízta azt, hogy adózó jövedelme megfelelő szintet képvisel-e.¹⁹² Figyelemre méltó a szabályozás megfogalmazása, amely talán túlzottan szubjektív mérlegelést tesz lehetővé.

Az Egyesült Államok nem szabályozza *expressis verbis* az ilyen típusú adómegállapítást, de a bírósági esetjog¹⁹³ által megerősített módon az adóhatóságnak (IRS) rendkívül széles eszköztára van közvetett bizonyítást lefolytatni, ha eltitkolt jövedelem feltárására kerül sor.

Vagyonfelhasználás adóparadicsomokból

Szinte köztudomású tény, hogy különböző adókönyvtési lehetőséget, bürokrácia-egyszerűsítést és ami még fontosabb teljes diszkréciót¹⁹⁴ kínáló országok lehetőséget biztosítanak a vagyonok

¹⁸⁹ Biber, E., 2010.

¹⁹⁰ OECD 2006b. 42-44.

¹⁹¹ OECD, 2006a. 7-8.

¹⁹² INCOME TAX ASSESSMENT ACT 1936 - SECT 167

Default assessment

If:

(a) any [person](#) makes default in furnishing a [return](#); or

(b) the [Commissioner](#) is not satisfied with the [return](#) furnished by any [person](#); or

(c) the [Commissioner](#) has reason to believe that any [person](#) who has not furnished a [return](#) has derived [taxable income](#);

the [Commissioner](#) may make an [assessment](#) of the amount upon which in his or her judgment [income tax](#) ought to be levied, and that amount shall be the [taxable income](#) of that [person](#) for the purpose of [section 166](#).

¹⁹³ Holland vs. United States, 348 U.S. 121. 134 (1954) Meg kell jegyezni e jogesetnél, hogy az adóhivatal Mr. Holland 1948-as adóévet vizsgálta, azonban a nettó vagyonnövekedés módszerének alkalmazása során visszamenőlegesen 30 évet áttekintett a források feltárása érdekében. Ugyan régi esetjogról van szó, de az Egyesült Államok adóhatóságát a magyar jogi szabályozással szemben nem korlátozzák az elévülési időn túli bizonyítás során.

¹⁹⁴ Herich Gy., 2019. 643-664.

adóelkerülési célzatú elhelyezésére. Ezen államokat nevezzük összefoglaló néven adóparadicsomoknak. A diszkréció – az adatszere-egyezményekben való részvétel hiánya miatt – azt is jelenti, hogy a tulajdonos illetőségének állami adóhatósága ezen forráselhelyezésekről nem rendelkezik információval. Gabriel Zuchman becslése¹⁹⁵ szerint világviszonylatban a vagyonok 8 %-a kerül adóparadicsomokban elhelyezésre.

Egy 2017-ben megjelent tanulmány¹⁹⁶ rendkívül érdekes tényekre világított rá a banktörténelem legnagyobb kiszivárogtatásának tartott svájci HSBC, valamint a panamai Mossack Fonseca pénzintézetekből származó adatokra építve elemzését. Mindkét bank tipikusan adóparadicsomi feltételekkel kínált szolgáltatásokat ügyfeleinek. A tanulmány a skandináv országok adatait elemezve vont le rendkívül érdekes következtetéseket:

- Az adóelkerülés céljából elhelyezett eltitkolt jövedelemből származó forráselhelyezés a skandináv országok viszonylatában átlagosan 3 %-os adóelkerülést jelent.
- Ez az adóelkerülés azonban a legvagyonosabb 0,01 %-ot jelentő szegmensben 30 %-ra ugrik fel, vagyis a vagyon növekedésével az adóelkerülés valószínűsége is nő, sőt a top kategóriában éri el a legnagyobb mértékét.
- Ez azért is fontos szám, mert a vagyonok eloszlása igen koncentrált, a legfelső 0,01 % birtokolja az eltitkolt vagyonok 50 %-át.

Ezek az adatok azt mutatják, hogy önmagában az offshore pénzelhelyezés lehetősége – amely értelemszerűen a módosabbak előtt reális alternatíva – jelentősen növeli az adórendszer aránytalanságát és növeli a társadalmi egyenlőtlenséget. Éppen ezért szükséges megtalálni azt az eszközt vagy módszert, amely a nemzetközi adatszere korlátozott volta ellenére lehetőséget kínál az eltitkolt vagyonok legalább részbeni feltárására.

Az OECD útmutatója említi¹⁹⁷ azt a svédországi gyakorlatot, amely az offshore államokban nyitott bankszámlák felhasználásából következtet eltitkolt bevételek létezésére. Akkor kerül sor erre, ha egy svéd állampolgár a legális vagy illegális úton megszerzett jövedelmét egy offshore államban létező pénzintézetben tárolja úgy, hogy az ott kibocsátott bankkártyát otthon, azaz Svédországban használja. A vagyon tehát olyan ország bankjában van elhelyezve, amellyel nem áll fenn adatszere rendszer semmilyen formában, így nehézséget okoz a használó személyének beazonosítása. Mivel a Svédországban illetőséggel rendelkező állampolgárok világijövedelmük után adóznak, így a svéd állam jogot formálhat ezen jövedelmek megadóztatására is.

A módszer lényege abban áll, hogy a svéd adóhatóság a bankkártya-tranzakciók lebonyolítását végző közvetítő cégek megkeresésével jut hozzá azon információkhoz, hogy milyen tranzakciókat bonyolítottak le a kérdéses időszakban Svédországban az adóparadicsomnak titulált országokban működő bankok által kibocsátott bankkártyával. Ez az információ a használó beazonosításához még nem elégséges, csak a tranzakciókról kaphat az adóhatóság információt. A cél az, hogy a svéd illetőségű magánszemélyek költségeiről álljanak rendelkezésre információk. Ehhez úgy lehet eljutni, hogy ki kell szűrni a csak alkalmi jelleggel az országban tartózkodók (turisták, üzleti úton lévők stb.) tranzakcióit és azon költségekre fókuszálni, amelyek a svédországi tartózkodásra utalnak (pl.: a kártyatranzakciók rendszeres élelmiszer, üzemanyag, bérleti díj fizetését szolgálják). Mivel más információ nem ismert, így csak a tranzakcióban szereplő partnerek megkeresésével lehet olyan információhoz jutni, amelyek a kártyatulajdonos beazonosításához alkalmasak lehetnek. Összességében ez egy viszonylag hosszú eljárást feltételez, de jelentős preventív hatással járhat. Svédországban ennek eredményeképpen több száz adóvizsgálat került lefolytatásra és az adóhatóság hangsúlyt helyezett ennek a médiában

¹⁹⁵ Zuchman, G., 2013. 1321.

¹⁹⁶ Alstadsaeter, A. et al. 2019.

¹⁹⁷ OECD 2006a. 18.

való megjelentetésére azzal a céllal, hogy az állampolgárokat az önkéntes teljesítés irányába terelje.

Alkotmányos háttér

Alapos és mélyreható alkotmányjogi megalapozásra nem törekszem jelen tanulmány keretei között, de néhány sarokpontra rá kívánok világítani.

Az indirekt adóhatósági bizonyításnak, így a becslési eljárásnak is megvannak az alkotmányos alapjai a magyar jogrendszerben. Az Alkotmánybíróság megfelelő garanciák mellett a korábbi szabályozást figyelembe véve nem gördített akadályt a jogalkotás elé ebben a kérdésben. Az Alkotmánybíróság részletesen foglalkozott a becslés, mint közvetett bizonyítási eszköz alkalmazásával. Rögzítette, hogy abban az esetben, ha a jövedelem tényleges mértéke nem állapítható meg, a jogalkotónak jogában áll olyan jogalkotási technikát alkalmazni, amely alkalmas az adó mértékének megállapítására. A törvényi vélelem lehetősége tehát alapjogi normába nem ütközik, ugyanakkor nem lehet eszköze nem valós jövedelem adóztatásának.¹⁹⁸ Mivel a vélelem alapján történő adóztatás elválhat a tényleges teherbíró képességtől, amely korábban az Alkotmány jelenleg az Alaptörvény által expressis verbis előírt arányosság elvét testesíti meg, ezért fontos, hogy megfelelő garanciális joga legyen adózónak az ellenbizonyításra. Az ún. elvárt adó ügyében éppen a vélelem megdönthetetlensége vezetett az azt szabályozó törvényi rendelkezések alkotmányellenességének a kimondásához, mivel a törvény kizárta az ellenbizonyítás lehetőségét a kötelezően előírt minimum adóalappal szemben.¹⁹⁹ További garancia, hogy a becslés alkalmazása feltételeinek fennállását az adóhatóságnak kell bizonyítania, továbbá azt is, hogy a tényállás, valamint az alkalmazott módszerek az adó alapját valószínűsítik. Ekkor bizonyítási megfordul, vagyis ezt követően kerülhet sor a becsléssel megállapított adótól való eltérés bizonyítására.

Alkotmányjogi vonatkozásban fontos megemlíteni Deák Dániel álláspontját²⁰⁰ a kötött bizonyítás jelenleg is élő szabályára,²⁰¹ amely – álláspontja szerint – sérti az Európai Unió Bírósága által kidolgozott és a következetes gyakorlatában alkalmazott arányossági követelményt azáltal, hogy korlátozást tartalmaz az előterjeszhető bizonyítékok formáját illetően. A tanulmányban részletesen levezetett következtetése az, hogy a vagyonsodáshoz kapcsolódó becslési eljárásban adózó ténylegesen érvényesülő felelősségét „az elvárhatóság és az objektív felelősség között lehet meghatározni”. Az EuB gyakorlata alapján – ebben a körben a hozzáadottérték-adót illetően meghozott ítéletek konklúzióit is párhuzamba állítja – nem várható el adózó objektív felelőssége a becsléssel kapcsolatos ellenbizonyítás során még akkor sem, ha együttműködési kötelezettségét nem teljesítette maradéktalanul. Éppen emiatt a kötött bizonyítást javasolja kiiktatni a szabályozásból.

Vélelmen alapuló adómegállapítás

Az érintett negatív társadalmi jelenségek által generált legfontosabb megoldandó adójogi tényállás, ha az adóhatóság semmilyen információval nem rendelkezik az érintett magánszemély

¹⁹⁸ 57/1995. (IX. 15.) AB határozat

¹⁹⁹ 8/2007. (II.28.) AB határozat

²⁰⁰ Deák D., 2013. 50-53.

²⁰¹ Az adóigazgatási eljárás részletszabályairól szóló 465/2017. Kormányrendelet úgy rendelkezik, hogy ha adózó nyilatkozata szerint a vagyongyarapodás forrását az adó megállapításához való jog elévülési idején túl szerezte meg, forrásnak a szerzés idejének és tényének igazolásaként csak kötött bizonyítási módokat használhat fel, amelyet a jogszabály taxatív felsorol: közhiteles nyilvántartás jogerős bírósági vagy végleges hatósági határozat, az adómegállapításhoz való jog elévülését megelőzően kiállított egyéb közokirat, valamint adózó benyújtott bevallásának adatai, fizetésiszámla-kivonat, értékpapírszámla-kivonat.

jövedelmeit illetően. Ekkor kerülnek előtérbe, mint kizárólagos megoldások az indirekt módszerek.

„Az adójogi jogkövetés elmaradása kezelésének egy lehetséges módszere a vélelmen alapuló adóztatás, vélelmezett adóalap alkalmazása. Vélelmezett adóalap alkalmazására számos ok miatt sor kerülhet. Így többek között alkalmas az adóeltitkolás mérséklésére, a bevételi szükségletek biztosításának elősegítésére vagy az adminisztráció egyszerűsítésére.”²⁰²

A vélelmen alapuló adóztatás sok megoldást eredményezett a különböző jogrendszerekben, ezek a megoldások egyrészt rendelkezhetnek közös jellemzőkkel, másrészt eltérő jogi alapokra is épülhetnek. Victor Thuronyi²⁰³ már 1996-ban rendszerbe foglalta ezen megoldásokat. A vélelmen alapuló adójogi megoldások következő csoportjait jelölte meg: megdönthető vagy nem megdönthető vélelmen alapuló megállapítás, minimum adó vagy kizárólagos vélelmezett adóalap. Ez utóbbira Thuronyi az agráriumban alkalmazott adóalaptípust hozza fel példának, amelyben az alkalmazott földterület alapján határozzák meg az adóalapot, függetlenül az adott évi hozamtól. További csoportosítása a vélelmen alapuló adózásnak a mechanikus vagy diszkrecionális adómegállapítás. A diszkrecionális vélelmen alapuló adómeghatározás mindenképpen csak megdönthető vélelmen alapulhat, ellenkező esetben az adóhatóság jogköre túlsúlyba kerülne az adózó pozíciójához képest. Eltérő megoldások léteztek/léteznek az alkalmazási kört, illetve a célzott adózói csoportok tekintetében.²⁰⁴ Ez utóbbi kapcsán Thuronyi 3 csoportot különböztet meg, amely az egyes országok jogrendszerében is sok hasonlóságot mutat. Az egyik indikátor a kisadózók adókötelezettségeinek nemteljesítése, a második a magánszemélyek nemteljesítése, a harmadik csoportba pedig a nagy adózókat is érintő gazdasági tevékenység mint egész tartozik.

Számos ország tartalmaz arra vonatkozó szabályrendszert, amely alkalmassá teszi az adóhatóságot egy adózó tényleges jövedelmének megállapítására. Fontos hangsúlyozni, hogy a tipikusan vagyonosodási jellegű vélelmen alapuló módszer közvetett metódus, mivel nem a ténylegesen realizált jövedelmet állapítja meg a különböző forrásokból rendelkezésre álló információk alapján, hanem a kiadási oldal felől közelíti meg és állapítja meg adózó vélelmezett jövedelmét. Ennek egyik módja – a már hivatkozott – nettó érték módszere, amely az adózó aktíváinak változására épül egy adott időszakban. Mindenfajta vagyonelem-növekmény is a számítás alapját képezi, amelyek forrását és jellegét alapos vizsgálatnak kell alávetni a megbízható és megalapozott döntéshez.²⁰⁵

Lehetséges megoldás: az olasz redditometro

A jövedelmek és a megélhetésre fordított kiadások elemzése fontos nyomon kísérő módszere lehet az esetleges eltérések kezelésének. Új-Zélandon²⁰⁶ már korábban alkalmazták a kiadások és a bevételek összemérését egy *Private affairs Analyser* nevű alkalmazással, amely egy Access alapú program. A revizorok az elérhető adatokra támaszkodva azt vizsgálják, hogy a magánszemély kiadásait jövedelmei teljes mértékben lefedik-e. A legnehezebb feladat az egyes források keletkezésének feltárása és végig kísérése. Alapos elemzéssel megállapítható, hogy mennyi jövedelemre lett volna szükség a kiadások finanszírozásához. Az ehhez vezető bizonyítás több módszer alkalmazását is lehetővé teszi, amelyet az adott helyzet megkövetel.

²⁰² Simon, 2014. 2.

²⁰³ Thuronyi, V., 1996. 401-433.

²⁰⁴ Különösen a kisvállalkozások esetében alkalmas a vélelmen alapuló adóztatás az adókötelezettségek teljesítésével járó időt és költséget redukálni, amely az egyszerűsítés szempontját prioritizálja az adóztatás igazságosságával szemben. Loeprick, J., 2009.

²⁰⁵ Ilyen rendelkezéseket tartalmaz az USA jogrendszere, az ellenőrzés menetének részletes leírását foglalja magába az IRS erre vonatkozó ismertetője. (Internal Revenue Service, 2016)

²⁰⁶ OECD, 2006a. 20.

Az OECD fentiekben hivatkozott útmutatója elsősorban a gazdasági tevékenység körében vélelmezett adóeltitkolás feltárását igyekszik elősegíteni, emellett magánszemélyek „vagyongyarapodását” önmagában, családi, egyéb társadalmi viszonyrendszeréből kiemelve vizsgálja. Szándékos adóeltitkolás során a kapott pénzeszközök nem biztos, hogy adózó nevében kerülnek felhasználásra, a feketén vagy illegális forrásból kapott „ellenérték” közelebbi vagy távolabbi családtagoknál érhet cél, legyen az vagyontárgy vagy valamilyen megtakarítási, befektetési forma, luxuskiadás vagy egyéb költség. Nincs olyan módszer, amellyel teljes sikerrel lehetne követni a nem legális vagy eltitkolt forrásból származó eszközök útját, a bizalmi viszony fontossága miatt azonban elsősorban a családi kötelek vizsgálata nyerhet prioritást.

A korábbi fejezetekben vázolt transzparencia-hiány megoldási alternatívájaként az Olaszországban bevezetett *redditometro* módszerét kívánom példaként kiemelni és röviden bemutatni. Szó szerinti fordításban jövedelemmérést jelent. Ez a kockázatelemzési metódus a magyar „vagyongyarapodási” vizsgálat szempontrendszeréhez hasonlatos, azaz a jog- és adóelkerülő magatartással érintett személyeket a kiadási oldalról közelíti meg. Ez ugyanakkor nem ellenőrzési módszer, hanem egy általánosan kiépített monitorrendszer, amelynek alapja a család, vagyis azt figyeli, hogy egy család összességében milyen összegű kiadásokat teljesít a befolyt jövedelemhez viszonyítva.

A monitorrendszer elsősorban családok együttes jövedelmére és költségeire fókuszál. A költségek kalkulációjához, kvázi a kockázatkezelés alapjául szolgáló becslött értékek megállapításához statisztikai-matematikai módszert használ, úgy, hogy a családok földrajzi területek által differenciált módon homogén csoportokba rendezi. A homogén csoportok kialakításához rendkívül széles körű reprezentatív családi mintát választanak meghatározott statisztikai kritériumokkal. Mondhatni, hogy ez egy becsléses módszer, de – mint fentebb említettem – nem ellenőrzési, hanem első körben csak kockázatelemzési szinten. Az egyes homogén csoportok kialakítása nagy számú statisztikai bázison alapszik és a lehető legnagyobb életszerűsége törekednek a jövedelmek és a költségek szembeállítása során. Az 55 homogén csoport mindegyikében a kiadási képességre utaló tételek különböző módon járulnak hozzá a család jövedelmének becsléséhez²⁰⁷.

A költségeket az alábbi, adatbázisokból elérhető adatokra építve becsüli meg az adóhatóság:

- az adózónál felmerült költségek összege a rendelkezésre álló adatbázisok (pl.: online számla rendszer) alapján;
- a társadalmi-gazdasági elemzésekből és tanulmányokból következő átlagos költségek;
- az alapvető árukra és szolgáltatásokra fordított kiadások összege egyfajta "minimálisan elfogadható" életszínvonal becslésével;
- adott időszaki befektetések összege;
- adott időszaki megtakarítások.

Viszonylag kevés a szakirodalom ebben a kérdésben, noha 2013 óta alkalmazzák ezt a módszert. Rögtön a bevezetés után felszínre került, hogy a háztartások bevallásainak egyötöde tartalmaz „ellentmondásos” adatokat az elköltött összegek és a bevételek alapján.

Természetesen gazdasági oldalról nézve nem feltétlenül diadalmenet egy ilyen módszer alkalmazása, hiszen a luxuscikkek fogyasztóit eltántoríthatja a fogyasztástól, mivel nem szeretnének a kiválasztórendszer fókuszába kerülni. Negatív lehet a hatás abból szempontból is,

²⁰⁷ A módszer pontos alkalmazását és az adózói tudnivalókat a folyamatosan frissülő tájékoztató tartalmazza. <https://www.fiscoetasse.com/approfondimenti/14259-redditometro-2021-nuovo-decreto-del-mef.html>

hogyan az illegálisan megszerzett vagyonok külföldre áramlanak, oda, ahol nincs ilyen monitorrendszer.²⁰⁸

Felmerültek alkotmányos aggályok is a *redditometro* bevezetésével kapcsolatban, mivel visszamenő hatállyal került arra sor 2010-től. Mindazonáltal a hatályba léptetésre azzal együtt került sor, hogy az illetékesek számítottak nagyszámú jogorvoslati eljárás kezdeményezésére a módszer alapján lefolytatott vizsgálatok során.

Egy ilyen vagy ehhez hasonló adójogi eszköz bevezetése során a jogalkotónak el kell döntenie, hogy melyik célt preferálja a másikkal szemben: a pénzügyi jogviszonyok átláthatóságát az adóbevételek maximálisan beszédhető összegéhez képest némi veszteség realizálása mellett, vagy a gazdasági fellendülést, felhasználva az illegális jövedelmek fogyasztást élénkítő hatását mindezzel konzerválva az adózás aránytalanságát.

Még egy lépés előre: banki adatok online elérhetősége

Bár az adóhatósági adatbázisok alapján rendkívül sok információ segítheti a fent kitűzött célt, érdemes megvizsgálni és összehasonlítani az egyes országokban alkalmazott szabályokat és lehetőségeket a banki adatokhoz. A banki adatok kiemelten érzékenyek, hiszen adózók pénzügyei a legalapvetőbb titokkategóriát képezik. Ugyanakkor az állami szervezetek munkája számára sok szempontból nélkülözhetetlen (pl.: büntetőjogi tényállás megalapozása). Megmaradva a *redditometro* módszer kockázatelemzési fázisánál, vitathatatlanul kiegészítené az adóhatóság rendelkezésére álló adatok körét az adott időszaki banki adatok hozzáférhetősége online módon. Erre jelenleg kevés adóhatóságnak van lehetősége, érdemes ezért ebből a szempontból körülnézni a fejlett államok joggyakorlatát illetően. Az egyes országokban a banki adatok hozzáférhetősége eltérő lehet, amelynek okai társadalmi, politikai vagy gazdasági természetűek lehetnek, annak szűk lehetőségei eredhetnek a közintézményekkel szembeni bizalmatlanságból, esetleg lehetnek alkotmányjogi okai is stb.

Az OECD államok többsége rendelkezik azon lehetőséggel, hogy munkája során – megkeresésre – hozzáférjen banki adatokhoz.²⁰⁹ Az OECD országokénti jelentése ugyanakkor rávilágít arra, hogy vannak ugyan különbségek az egyes országok lehetőségei között, de az OECD államok szinte kivétel nélkül csak megkeresés alapján juthatnak hozzá banki adatokhoz. Ez természetesen fontos információkat adhat a már folyamatban lévő vizsgálatok során, de nem teszi lehetővé az adózói magatartások folyamatos monitorozását végző kockázatkezelésbe történő bevonását. A magam részéről nem a megkeresésre történő adatszolgáltatás, hanem az automatikus adatszolgáltatás előnyeit kívánom ezzel hangsúlyozni.

Pozitív nemzetközi példát erre is találhatunk. Dél-Korea 2000-ben lehetővé tette a Nemzeti Adószolgálat (NTS) számára, hogy automatikusan hozzáférjen a kereskedelmi bankok által vezetett banki tranzakciókhoz, illetve a kereskedelmi biztosítótársaságok által kötött biztosítási adatokhoz.

Következtetés

Rövid értekezésemmel az volt a célom, hogy a nemzetközi szakirodalomra támaszkodva és összehasonlító módszerrel rámutassak arra, hogy a személyi jövedelemadó vonatkozásában jelenleg hatálytalan közvetett bizonyítási módnak van helye és célja a gazdaság fehéritését illetően. A szabad bizonyítási rendszer alapja az, hogy az adóhatóság az adózó oldalán megfelelő garanciák beépítése mellett szabadon határozza meg a bizonyítás módját és eszközét. A jelenlegi szabályozás nem felel meg a nemzetközi trendeknek és nincs olyan elméleti vagy jogalkotói

²⁰⁸ Povoledo, E. (2013).

²⁰⁹ OECD (2007) 14–18.

indokolás, amely a jelenlegi helyzet fenntartását alátámasztaná. A kitekintés során példaként bemutatott adójogi szabályozások azt mutatják, hogy ez a módszer rendkívül hasznos és előremutató megoldásokkal bővíthető, így *de lege ferenda* javasolt ezen jogintézmény alkalmazási korlátainak megszüntetése.

Irodalomjegyzék

- [1] 57/1995. (IX. 15.) AB határozat
- [2] 8/2007. (II.28.) AB határozat
- [3] Alstadsaeter, A., & Johannesen, N. & Zucman, G., (2019). Tax Evasion and Inequality. *American Economic Review*, 109(6), 2073-2103. <https://doi.org/10.1257/aer.20172043>
- [4] Bayar, Y., & Odabas, H., & Unsal, S. M., & Ozturk, O. F. (2018). Corruption and shadow economy in transition economies of European Union countries: a panel cointegration and causality analysis. *Economic Research-Ekonomska Istrazivanja*, 31(1), 1940–1952. <https://doi.org/10.1080/1331677X.2018.1498010>
- [5] Biber, E. (2010). *Revenue Administration: Taxpayer Audit – Use of Indirect Methods*. IMF, 2010. <https://doi.org/10.5089/9781455238101.005>
- [6] Deák D. (2013). Vagyonosodási vizsgálat és adóbecslés a magyar jogban összehasonlító jogi nézőpontból. *Allam- és Jogtudomány* 54(1-2), 5-53.
- [7] Dreher, A., & Schneider, F. (2010). Corruption and the shadow economy: an empirical analysis. *Public Choice* 144, 215–238. <https://doi.org/10.1007/s11127-009-9513-0>
- [8] Herich Gy. (2019) *Nemzetközi adózás*. Penta.
- [9] Internal Revenue Service. (2016). Internal Revenue Manuals. Part 4. Examining Process. https://www.irs.gov/irm/part4/irm_04-010-004
- [10] Khyareh, M. M. (2019). A cointegration analysis of tax evasion, corruption and entrepreneurship in OECD countries. *Economic Research* 32(1), 3627-3646. <https://doi.org/10.1080/1331677X.2019.1674175>
- [11] Loeprick, J. (2009). Small Business Taxation Reform to encourage formality and firm growth. *Business Taxation* 1. <https://doi.org/10986/10571>
- [12] Lučić, D., & Radišić, M., & Dobromirov, D. (2016). Causality between corruption and the level of GDP. *Economic Research-Ekonomska Istrazivanja* 29(1), 360-379. <http://doi.org/10.1080/1331677X.2016.1169701>
- [13] Marquez, H. F. & Santibanez, A. L. V. & Castro, G. A. – Castillo, O. N. (2021). Corruption and extreme wealth. Evidence at country level. Corruption and extreme wealth. *Cogent Social Sciences* 7(1). <https://doi.org/10.1080/23311886.2021.1910163>
- [14] Murphy, K. M. & Shleifer, K. & Vishny, R. W. (1993). *Why is Rent-Seeking So Costly to Growth*. *American Economic Review*. 83(2), 409–414. <https://scholar.harvard.edu/shleifer/publications/why-rent-seeking-so-costly-growth>
- [15] NAV évkönyvek 2013-2017. www.nav.gov.hu
- [16] OECD (2006a). *Strengthening Tax Audit Capabilities: Innovative Approaches to Improve the Efficiency and Effectiveness of Indirect Income Measurement Methods*. <https://www.oecd.org/tax/forum-on-tax-administration/publications-and-products/37590009.pdf>
- [17] OECD (2006b). *Strengthening Tax Audit Capabilities: General Principles and Approaches*. <https://www.oecd.org/tax/forum-on-tax-administration/publications-and-products/37589900.pdf>
- [18] OECD (2007). *Improving Access to Bank Information for Tax Purposes. The 2007 Progress report*. <https://doi.org/10.1787/9789264014268-en>
- [19] OECD Publishing (2013). *Bribery and Corruption Awareness Handbook for Tax Examiners and Tax Auditors*. <https://doi.org/10.1787/9789264205376-en>
- [20] Povoledo, E. (2013). *Italians Have A New Tool To Unearth Tax Cheats (Published 2013, January 28)*. The New York Times.

- <https://www.nytimes.com/2013/01/28/world/europe/italys-new-tool-for-tax-cheats-the-redditometro.html>
- [21] Redditometro 2021: nuovo decreto del MEF.
<https://www.fiscoetasse.com/approfondimenti/14259-redditometro-2021-nuovo-decreto-del-mef.html>
- [22] Rettig, C. P. (2014). Overview: Indirect Methods of Determining Taxable Income. *Journal of Tax Practice & Procedure*, Feb.-March 2014. <https://ssrn.com/abstract=2462228>
- [23] Simon I. (2014). *A vagyonosodási vizsgálat joggyakorlatának elemzése*. MTA Law Working Papers. 2014/61. http://real.mtak.hu/121277/1/2014_61_Simon.pdf
- [24] Sólyom B. (2013). *Az általános forgalmi adózás egyes kérdései az Európai Unióban, különös tekintettel az adóelkerülés és az adócsalás elleni harc témaköreire*. Doktori Értekezés, Budapest, 2013.
https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Solyom_Bori_PhD_dolgozat.pdf
- [25] SWD(2021) 714 final 2021 Rule of Law Report Country Chapter on the rule of law situation in Hungary.
https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/2021_rlr_country_chapter_hungary_en.pdf
- [26] Tanzi, V. (1998). *Corruption Around the World: Causes, Consequences, Scope and Cures*. IMF Working Paper. <https://doi.org/10.2139/ssrn.882334>
- [27] Thuronyi, V. (1996). *Tax Law Design and Drafting*. Volume 1. International Monetary Fund. <https://doi.org/10.5089/9781557755872.071>
- [28] Transparency International (2021). *Globális Korruptió Barométer 2020. Korruptióval kapcsolatos lakossági attitűdök Magyarországon*. Transparency International Magyarország. https://transparency.hu/wp-content/uploads/2021/06/GCB_2021_elemzes.pdf
- [29] Transparency International. (2021). *Corruption Perceptions Index*. <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/hun#>
- [30] Wiedemann T. (2021). Elnézést képviselő úr, megvizsgálhatom Önt? (2021. február 26.) *Szabad Európa*. <https://www.szabadeuropa.hu/a/elnezest-kepviselo-ur-megvizsgalhatom-ont/31122805.html>
- [31] Zuchman, G. (2013). The missing wealth of nations: are Europe and the U. S. net debtors and net creditors? *The Quarterly Journal of Economics* 128(3), 1321–1364. <https://doi.org/10.1093/qje/qjt012>

